

مسئولیت زنان در ایجاد جامعه منتظر

کبری نورانی فرد¹

چکیده

مسئولیت زنان در ایجاد جامعه منتظر، یکی از موضوعات مهم در اندیشه مهدویت و نقش آفرینی اجتماعی زنان است. جامعه منتظر جامعه‌ای است که در آن مردم؛ آگاهانه و فعالانه در مسیر ظهور امام مهدی (عج) حرکت می‌کنند؛ نه صرفاً با دعا، بلکه با ساختن زمینه‌های فرهنگی، اخلاقی، اقتصادی و سیاسی برای تحقق عدالت جهانی. زنان در این فرآیند، نقش‌های کلیدی و حیاتی دارند. امروز، در برابر هجوم فرهنگ‌های منحرف و تغییر الگوهای زنانه در رسانه‌ها، بازشناسی جایگاه حقیقی و نقش تمدن‌ساز زن مسلمان، ضرورتی انکارناپذیر است؛ زیرا سلامت و پویایی خانواده، جامعه و آینده نسل‌ها، تا حد زیادی وابسته به بینش و عملکرد زن در بستر انتظار و دینداری است؛ براین اساس ضروری بوده به این بحث پرداخته شود که هدف در آن نیز تبیین مسئولیت‌های زنان در ایجاد جامعه منتظر می‌باشد و به صورت کتابخانه‌ای گردآوری شده است. یافته‌ها نشانگر آن است که زن منتظر با حضور مؤثر در عرصه‌های اخلاقی، تربیتی و اجتماعی و با تکیه بر ایمان، آگاهی و صبر نه تنها خود را به منتظر حقیقی تبدیل می‌کند، بلکه نقشی تعیین‌کننده در ساختار جامعه‌ای آماده برای ظهور ایفا می‌نماید.

کلیدواژه‌ها، زنان، مسئولیت، منتظر.

¹ سطح دو، مدرسه علمیه فاطمیه (س)، www.cobranoranifard1367@gmail.com

مقدمه

مفهوم «انتظار» نگرشی فعال، سازنده و اصلاح‌گرانه برای زمینه‌سازی ظهور ولیّ خداست. جامعه‌ای که در آرزوی تحقق عدالت جهانی مهدوی است، نیازمند آمادگی همه‌جانبه در ابعاد فکری، اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی است. در این میان زن، به عنوان رکن اصلی خانواده و یکی از بازیگران کلیدی در عرصه‌های اجتماعی، نقش محوری در ساختن چنین جامعه‌ای دارد.

با نگاهی به شرایط امروز، می‌توان گفت که ضرورت پرداختن به این موضوع بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود. در دنیایی که الگوهای انحرافی از زن، خانواده و نقش اجتماعی او در حال ترویج است، بازشناسی جایگاه حقیقی زن مسلمان و همچنین نقش او در ساختن تمدن مهدوی، امری ضروری و حیاتی است؛ لذا با توجه به چنین ضرورتی لازم می‌باشد که مسئولیت‌های زنان برای ایجاد جامعه منتظر تبیین گردد.

پیشینه تاریخی نیز نشان می‌دهد که زنان در مقاطع حساس تاریخ اسلام، نقشی مؤثر و حتی جریان‌ساز داشته‌اند. حضرت فاطمه‌زهرا با دفاع از امامت و تبیین حق، نمونه والای زن انقلابی و بصیر بود؛ حضرت زینب نیز با افشاگری علیه ظلم و ایستادگی در برابر طاغوت، مکتب انتظار و مقاومت را معنا کرد. همچنین بسیاری از زنان مؤمنه در دوران غیبت در تربیت فرزندان، حمایت از علمای دین و مبارزه فرهنگی، نقش‌آفرین بوده‌اند.

در رابطه با پیشینه علمی نیز کتاب‌های متنوعی وجود دارد از جمله: کتاب «زن و مهدویت» نوشته «علی کورانی» چاپ (1389) که به بررسی جایگاه زن در جامعه مهدوی و اهمیت حضور زنان در روند شکل‌گیری جامعه‌ای منتظر پرداخته است و کتاب «زنان منتظر» نوشته «سمیه ذاکری» که در سال (1390) چاپ شده، نقش «زنان» در «انتظار» و وظایف آنان در عصر غیبت را بیان می‌کند و

کتاب «آماده‌سازی جامعه برای ظهور: نقش زنان» نوشته «محسن حیدری» چاپ (1385) که این کتاب به‌طور خاص بر چگونگی آماده‌سازی جامعه برای ظهور امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) پرداخته است. براین اساس سؤالاتی که در این مقاله در پی پاسخ به آن‌ها هستیم عبارتند است از: اهمیت و جایگاه زنان در ایجا جامعه منتظر را بیان نمایید؟ مسئولیت و وظایف زنان منتظر چه می باشد؟

1- مفهوم شناسی

1-1- زنان

واژه «زنان» جمع «زن» است که در زبان عربی معادل آن «امرأة» (مؤنث مفرد) و جمع آن «نساء» است. زن به معنای جنس مؤنث انسان بالغ است که به لحاظ بیولوژیکی و جنسیتی از مردان متمایز است. در لغت عرب، «امرأة» به معنی زنی است که بالغ و دارای خصوصیات زنانه است. (ابن منظور، 1349، ص 22)

در اصطلاح، زنان به گروهی اطلاق می‌شود که نقش‌های اجتماعی، فرهنگی، تربیتی و زیستی خاص خود را در خانواده و جامعه ایفا می‌کنند. زنان در ادبیات دینی و اجتماعی به عنوان محور تربیت، نگهداری از خانواده و شریک در تحولات اجتماعی شناخته می‌شوند. (اقبال‌آشتیانی، 1385، ص 845)

1-2- مسئولیت

واژه «مسئولیت» از ریشه عربی «س و ل» (سؤال) گرفته شده است و به معنای «پاسخگو بودن»، «پاسخ دادن به سوال»، «تعهد در برابر انجام کاری» و «مسئول دانستن کسی» است. در زبان عربی، «مسئول» یعنی کسی که از او سؤال می‌شود و «مسئولیت» به معنای بار و تکلیفی است که بر عهده فرد قرار دارد و باید در قبالش پاسخگو باشد. (ابن منظور، 1349، ص 285)

در اصطلاح، «مسئولیت» به معنای تعهد و وظیفه‌ای است که بر عهده فرد یا گروه گذاشته می‌شود تا وظایف یا تکالیف مشخصی را انجام دهد و در قبال آن پاسخگو باشد. در مباحث اجتماعی، دینی و حقوقی، مسئولیت به معنای پذیرفتن بار عمل و پاسخگویی به نتایج آن است. (اقبال‌آشتیانی، 1385، ص 745)

1-3- متظر

واژه «متظر» از ریشه «ن ظ ر» به معنای «چشم‌به‌راه بودن»، «صبر کردن برای رسیدن چیزی» و «منتظر شدن» است. در لغت عرب «انتظار» یعنی «تأخیر انداختن و صبر کردن برای وقوع یک امر». (ابن منظور، 1349، ص 435)

در اصطلاح دینی و به‌ویژه در فرهنگ شیعی، «متظر» به کسی گفته می‌شود که با آگاهی و ایمان، در انتظار ظهور حضرت مهدی (عج) است؛ نه صرفاً چشم‌به‌راه، بلکه آماده‌سازی خود و جامعه برای تحقق حکومت عدل جهانی آن امام معصوم. متظر فردی است که با صبر، امید و تلاش، زمینه‌ساز ظهور باشد و نقش فعال در اصلاح خود و جامعه ایفا کند. (مصباح یزدی، 1380، ص 25)

2- اهمیت و جایگاه زنان در ایجاد جامعه متظر

جامعه زنان یکی از مهم‌ترین و با ارزش‌ترین عناصر و ارکان جامعه انسانی به شمار می‌آیند که نقش بی‌بدیل و کلیدی در فرهنگ انتظار برعهده دارند. حضور هوشمندانه زنان در جامعه موجب شده است آثار و برکات فراوانی را در فرهنگ انتظار به بار آورند، وقتی سخن از فرهنگ و مسئولیت منتظران در جامعه مهدوی به میان می‌آید، به هیچ وجه نمی‌توان جایگاه و نقش زنان را در این خصوص نادیده گرفته و در خصوص این قشر تأثیرگذار جامعه سخنی به میان نیاورد. با اندکی دقت و تأمل در حرکت‌های فرهنگی و انقلابی که در طول تاریخ به وقوع پیوسته به خوبی می‌توان آثار و برکات وجودی جامعه زنان را مشاهده کرد. در مسأله انتظار نیز وضع به همین منوال است. (بیرانوند، 1399، rasekhoon.net)

در واقع باید اعتراف کرد اگر جامعه زنان را از حرکت‌های فرهنگی و اجتماعی حذف کنیم، چه بسا آن حرکت به نتیجه مطلوب و اهداف مورد نظر دست نیابد. از ابتدای شکل‌گیری آیین مقدس اسلامی شاهد حضور بی‌بدیل ارزشمند زنانی نمونه همچون حضرت خدیجه کبری (سلام الله علیها) در کنار رسول (صلی الله علیه و اله) بودیم، در آخر زمان و زمان ظهور ولی عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) نیز شاهد یارانی از جنس زنان در کنار یاران امام زمان هستیم. این موضوع به خوبی گواه و شاهی بر نقش کلیدی آنها در بهره‌های حساس حیات بشری است. زنان، به عنوان نیمی از جمعیت هر جامعه، دارای جایگاهی کلیدی و بی‌بدیل در شکل‌دهی به فرهنگ، اخلاق و ساختار اجتماعی هستند. در فرآیند انتظار برای ظهور امام زمان (عج)، زنان نه تنها نقش حمایتی، بلکه نقش فعالی در آماده‌سازی بسترهای فرهنگی، تربیتی و اجتماعی ایفا می‌کنند. در روایتی در خصوص نقش زنان در یاری امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) امام صادق (علیه السلام) می‌فرماید: «مَعَ الْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثَلَاثَ عَشْرَةَ امْرَأَةً. قُلْتُ: وَمَا يَصْنَعُ بِهِنَّ؟ قَالَ: يُدَاوِينَ الْجَرَحَ وَيَقُومْنَ عَلَى الْمَرْضَى كَمَا كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ» «سیزده زن همراه قائم اند» گفتم: با کمک آنها، چه می‌کند؟ فرمود: «زخمی‌ها را مداوا می‌کنند و بیماران را نگاه می‌دارند، همان گونه که با پیامبر خدا (صلی الله علیه و اله) بودند.» (الطبری الصغير، دلائل الامامه، ص 484) بدون نقش‌آفرینی فعال و مؤثر زنان، ساختن جامعه منتظر و زمینه‌سازی برای حکومت عدل جهانی تقریباً ناممکن است. اهمیت و جایگاه زنان در این مسیر، نقطه اتکایی برای تحقق آرمان‌های انتظار است.

3- مسئولیت و وظایف زنان منتظر

زنان در ایجاد جامعه منتظر وظایف مهمی بر عهده دارند که در ذیل به مهمترین آنها می‌پردازیم:

3-1- وظایف فردی زنان در جامعه منتظر

بحث از «انتظار» در واقع سخن گفتن از آینده‌ای وعده داده شده و آرمانی است که با ظهور امام عصر(عج) جهان در پرتو عدالت، ایمان و معنویت قرار می‌گیرد؛ اما این آینده نه به صورت ناگهانی؛ بلکه تنها در پرتو آمادگی همه‌جانبه امت، تحقق خواهد یافت. بنابراین، ایجاد جامعه منتظر، یک فرآیند تدریجی و فعال است که به تلاش آگاهانه و متعهدانه تک‌تک اعضای جامعه نیاز دارد. در این میان زنان به عنوان ستون‌های اخلاقی، تربیتی و فرهنگی خانواده و اجتماع، نقشی ویژه و حیاتی بر عهده دارند.

ضرورت این بحث از آن‌جا ناشی می‌شود که در دوران معاصر، با وجود گسترش نقش اجتماعی زنان، الگوهای اصیل زن مسلمان مورد بی‌توجهی یا تحریف قرار گرفته‌اند. لذا هدف این نوشتار، بازخوانی این مسئولیت عظیم بود؛ تا نشان دهد زن مسلمان می‌تواند و باید در فرآیند ساختن جامعه منتظر نقشی فعال، آگاهانه و اصیل ایفا کند.

حاصل آنکه حضور زنان در جامعه مهدوی باید آگاهانه، عزتمند، اخلاق‌محور و الهی باشد؛ چرا که چنین حضوری، نه تنها مایه رشد خانواده، بلکه زمینه‌ساز ظهور عدل جهانی خواهد بود. پس هر زن مؤمن با شناخت جایگاه خود و عمل به مسئولیت‌هایش، می‌تواند گامی حقیقی در تحقق وعده بزرگ الهی بردارد. براین اساس در مقاله حاضر پس از بیان اهمیت و جایگاه زنان در جامعه منتظر به تبیین مسئولیت‌های آنان در حوزه‌های فردی همچون تهذیب نفس و خودسازی، خداشناسی و معرفت به امام زمان و همچنین در حوزه‌های اجتماعی همچون تربیت نسل، ترویج فرهنگ انتظار، الگوسازی اخلاقی و دینی، فعالیت اجتماعی و سیاسی پرداخته شد.

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

الف) کتب فارسی

- 1- اقبال آشتیانی، عباس. (1385). فرهنگ معاصر فارسی. نشر امیر کبیر.
- 2- بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله فرجه الشریف، (1395). بایسته‌های زنان منتظر، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود.
- 3- بهجت، محمدتقی. (1379). زن منتظر و جامعه مهدوی. نشر قلم.
- 4- جوادی آملی، عبدالله. (1380). امام مهدی موجود موعود. مرکز نشر اسراء.
- 5- _____ (1385). زن در آئینه جمال و جلال. مرکز نشر اسراء.
- 6- حیدری، محسن. (1385). آماده سازی جامعه برای ظهور: نقش زنان، انتشارات شمس.
- 7- ذاکری، سمیه. زنان منتظر. (1390). نشر آوای منجی.
- 8- طاهری، فاطمه. (1394). بانوی منتظر. انتشارات آتشبار.
- 9- کورانی، علی. (1389). زن و مهدویت. نشر صدرا.
- 10- محدثی، جواد. (1396). حکمت های فاطمی. به نشر.
- 11- مصباح یزدی، محمدتقی. (1380). انتظار فرج از دیدگاه قرآن و حدیث. مؤسسه پژوهشی فرهنگی.
- 12- معین الاسلام، مریم. غلامی، علی. (1394). زن منتظر و منتظر پرور (رسالت های زن منتظر). نشر مؤلف.

ب) کتب عربی

- 13- ابن منظور، محمد بن مکرم. (1349). لسان العرب. جلد 5 و 7 و 10. نشر دارصادر.
- 14- الطبری الصغیر، محمد بن جریر. (1413). دلائل الامامه. انتشارات بعثت.
- 15- النعمانی، محمد بن ابراهیم. (1397). الغیبه للنعمانی. نشر صدوق.
- 16- بن حجاج، مسلم. (1360). صحیح مسلم. جلد 1. انتشارات اعلمی.
- 17- ثقفی تهرانی، محمد. (1398). تفسیر روان جاوید. نشر برهان.
- 18- حرانی، ابن شعبه. (1382). تحف العقول. انتشارات آل علی.
- 19- کلینی، محمد بن یعقوب. (1412). اصول کافی. جلد 2 و 5. ترجمه جواد مصطفوی. انتشارات گلگشت.
- 20- مجلسی، محمد باقر. (1384). بحار الانوار، جلد 43. انتشارات اسلامی.

ج) سایت

- 21- العبد الخانی، ساجده. (1396). رسالت زن در تربیت نسل منتظر. بازیابی از pmpo.ir.
- 22- بیرانوند، علی، (1399). مسئولیت و مأموریت زنان در جامعه منتظر. بازیابی از rasekhoon.net
- 23- ستار، فاطمه زهرا. (1390). مسئولیت زنان در جامعه منتظر. بازیابی از hawzah.net.

